

Diana Štainerová

UČO: 413409

Obor studia: Dějiny umění

5. semestr, 1. cyklus

Architektura: forma a funkce:

Palác Alfa

Datum vyhotovení: 16.1. 2015

Úvod

Na přelomu 20. a 30. let 20. století, v době vrcholícího funkcionalismu, se obzvlášť velké oblibě těšil koncept polyfunkční architektury, jejímž cílem bylo efektivně a elegantně splňovat nároky moderního člověka na praktičnost, pohodlí, hygienu, komplexnost. Výbornou demonstrací tohoto fenoménu jsou hojně vznikající polyfunkční obchodní domy, nezřídka pasážového typu, které plynule navazují na bohatou tradici obchodních domů zakořeněnou v 19. století a doplňují ji právě o prvek víceúčelovosti: kromě obligátních komerčních prostor tyto stavby zahrnují také bytové jednotky a poskytují kulturně-společenské zázemí – kavárny, bary, kina, tančírny.

Tato práce je formálně-funkčním (funkčně-formálním?) exkurzem za podstatou brněnského paláce Alfa, stavby, která spadá právě do této kategorie polyfunkční architektury.

Když brněnský stavitel František Hrdina zadal Bohuslavu Fuchsovi, tehdy již proslulému, vyprojektování obchodního domu na nároží ulic Poštovské a Jánské, psal se rok 1930. V Praze tou dobou již stál palác U Stýblů (později známý jako palác Alfa), v Brně např. Lehrmannova „Česká spořitelna“ na Kobližné ulici či Fuchsova čerstvě dokončená budova Moravské banky na Náměstí Svobody, Hrdina tak při zadávání projektu vsadil cílevědomě na velmi inovativní, avšak do značné míry již osvědčený koncept a o ambicích, které do stavby vkládal, jednoznačně vypovídá i výběr hlavního architekta.

Obchodní dům Alfa, jehož výsledná podoba je kompilátem Fuchsova návrhu a jeho následných úprav stavební kanceláří Františka Hrdiny, si ve velkoměstském životě prvorepublikového Brna vysloužil pozici neopominutelné stavby, která byla, navzdory své avantgardnosti, již (a především) v době svého vzniku vnímána jako velký přínos pro „moderní velkoměsto“ a jeho obyvatele.

Forma

Stavba paláce Alfa probíhala na etapy mezi lety 1930 a 1937 a postupně zaujala prostor čtyř stavebních parcel, dohromady formujících přibližně obdélníkový půdorys se stranami v poměru 1 : 2, s delší stranou orientovanou do ulice Poštovské. Původní

ambiciózní projekt zahrnující čtrnácti patrovou nárožní věž nevyhovoval náročným požadavkům regulačního úřadu, a tak byla realizována skromnější, devítipodlažní varianta.

První dvě – podzemní – podlaží vytvářejí první a druhý suterén, přízemí a první patro pak zaujímá hala s ochozovou galerií na elipsovitém půdorysu o rozměrech 55 × 8 m, která je v obou patrech lemována členěnými prostory vhodnými ke komerčním účelům. Pozoruhodnou technickou inovací je mezietáž vyrovnávající sklon Jánské ulice. V přízemí vede přes nádvoří bývalého Gerstbauerova nadačního domu pasáž, která ústí na Náměstí Svobody a je možné ji využít jako zkratku z ulic Poštovské a Jánské. Z přízemí rovněž vedou vchody do vyšších pater, dříve doplněné také šesti výtahy.

Prostory od druhého patra výš jsou rozčleněny do bytových jednotek, v průměru třicet bytových jednotek různých velikostí na patro, ke kterým vede osm schodišť. Poslední tři patra se rozměrově uskovňují a vytvářejí tak stupňovitý charakter nejvyšší části stavby.

Fasáda paláce plně odpovídá požadavkům prostor, které se za ní skrývají. Díky železobetonové konstrukci nemá nosnou funkci a přízemí tak může být prakticky celé prosklené a vyhrazené pro výkladní plochy, nad nimiž se v pravidelných intervalech táhnou pásy oken a opaxitového obložení probíhající po celé délce fasády a vytvářející tak výrazný horizontální charakter stavby. Hmota druhého až šestého patra je ve směru Poštovské ulice mírně protažená a vytváří tak na dvou třetinách šířky fasády do ulice Jánské částečný arkýř.

Poslední tři terasovitě ubíhající patra, která nejsou při běžném pohledu z ulice vidět a nepodílejí se tedy na primárním vizuálním rázu stavby tak výrazně, jako zbytek fasády, již nedodržují horizontálnost podtrhující prvky tak striktně: opaxit je nahrazen obyčejnou bílou omítkou, rozestupy mezi okny jsou delší, dojem pásů je narušen.

Důležitým prvkem dotvářejícím charakter fasády byla také výrazná typografie, ať už zakomponovaná vertikálně – nápis „BIO ALFA“, odkazující na kino v suterénu – či horizontálně – obchodní cedule nad výkladními plochami. Tento aspekt však při pohledu na dnešní stav fasády nemůžeme docenit, neboť tak, jako byla funkcionalistická typografie esteticky na výši a zcela cílevědomě dotvářela ráz architektury, je ta současná ke stavbě, na které je použita, ve většině případů naprosto netečná.

Co se použitých materiálů a technologií týče, odpovídá palác Alfa dokonale dobovým trendům: železobetonová konstrukce, opaxitové obložení, teraco, mramor, prosklené plochy. Výrazně se projevuje také osobní tvůrčí styl Bohuslava Fuchse –

kromě použití zmíněných materiálů zejména také aplikace ohýbaného skla, konvexních a konkávních ploch, komplexnost chromovaných detailů, tvarů výloh a dveří a sofistikovanost způsobu, jakým na sebe navazují.

Funkce

Zaobírat se primární, zjevnou funkčností funkcionalistických staveb je velmi nasnadě. Lze je vnímat jako promyšlený, logický mechanismus, který je navržen za jediným účelem: aby fungoval.

Podíváme-li se touto optikou na palác Alfa, vidíme, že všechna ozubená kola do sebe dokonale zapadají: suterény, poskytující prostor nejen pro sklepy a technické zázemí budovy, ale také pro kino a tančírnu, tedy pro zařízení, která nejsou závislá na denním světle a vystačí si s podzemními prostory.

Nákupní hala s rozličnými obchody a butiky. Kavárna, služby, ordinace lékařů, kanceláře, vše v rámci jediného objektu. Tyto komerční prostory do sebe nasávaly život a ruch města, uspokojovaly jeho potřeby a čerpaly z jeho ekonomického potenciálu. Díky otevřeným průchodům z ulic Poštovské a Jánské a pasáži vedoucí na Náměstí Svobody byly vytvořeny ideální podmínky umožňující přirozené proudění lidí, potencionálních zákazníků, z mnoha směrů. Velké prosklené plochy a světlíky, zásobující nádvoří denním světlem reprezentují velmi ekonomický způsob hospodaření se zdroji.

Obytné prostory ve vyšších patrech pohotově reagovaly na zoufale naléhavou dobovou poptávku po bydlení v důsledku bytové krize a rozšiřovaly obytnou kapacitu centra města o 180 bytových jednotek, což je pozoruhodně vysoké číslo. Pro majitele nebylo vlastnictví bytů výhodné pouze z pozice nájemce, výstavba obytných objektů byla v inkriminované době spojená také s daňovými úlevami.

Snaha stavět co možná nejvíc do výšky byla limitována šířkou ulic a u výškových staveb bylo nutné myslet na skutečnost, že příliš vysoké konstrukce by zastiňovaly ulice a způsobovaly v nich nedostatek denního světla. V případě Alfy je tento problém vyřešen šalamounsky: poslední tři patra terasovitě ubíhají směrem k jádru budovy, čímž je navýšena její kapacita, zároveň je však zabráněno zastínění ulice.

Výše popsany typ stavby je koncipovaný jako sen spotřebitele, který má jako na

dlani na jediném místě téměř vše, co potřebuje k životu, a samozřejmě také jako sen vlastníka objektu, který z něj profituje v nejvyšší možné míře.

Závěr (a ještě trocha funkce)

Zmíněné kvality paláce Alfa jako polyfunkční stavby působí absolutně a nadčasově a do značné míry takové i jsou – v suterénu, v prostorách bývalého kina, dnes sídlí HaDivadlo, taneční bar Metro-Hall již sice pozbyl prvorepublikovou atmosféru, stále je však tanečním barem a stále se jmenuje Metro. I komerční prostory a byty zůstaly na svém místě, život a nákupní ruch se však vytratil.

Je pochopitelné, že co bylo progresivní ve 30. letech, není progresivní dnes, město je živým organismem a neustále se mění a vyvíjí. Nákupní ruch v současnosti není soustředěn pouze v centru, nýbrž se rozptyluje mezi množstvím megalomansky pojatých nákupních komplexů a mohlo by se zdát, že právě ty odčerpávají z jádra města jeho živost. To je jistě do značné míry pravdou, je však nezbytné brát v potaz nezanedbatelný nárůst obyvatelstva a tedy absurdnost myšlenky, že by si všichni obyvatelé města obstarávali své nákupy v centru. Zároveň není možné tvrdit, že by snad centrum Brna trpělo nedostatkem života.

Zůstává tedy otázkou, jak je možné, že dvorana Alfa pasáže dnes působí jako téměř dokonalá oáza klidu v centru velkoměsta, jejíž tiché a spořádané bytí střeží neodmyslitelný hlídač. Nezbyvá, než připsat to na vrub majiteli objektu, který není schopen plně využít potenciál, který budova skýtá a pro jehož maximální naplňování byla navržena.

Palác Alfa není v centru Brna jedinou funkcionalistickou stavbou, jejíž potenciál zjevně zůstává nenaplněn. Ještě mnohem tristnější je situace jiného Fuchsova mistrovského díla, hotelu Avion, který je v současnosti nevyužitý a veřejnosti nepřístupný.

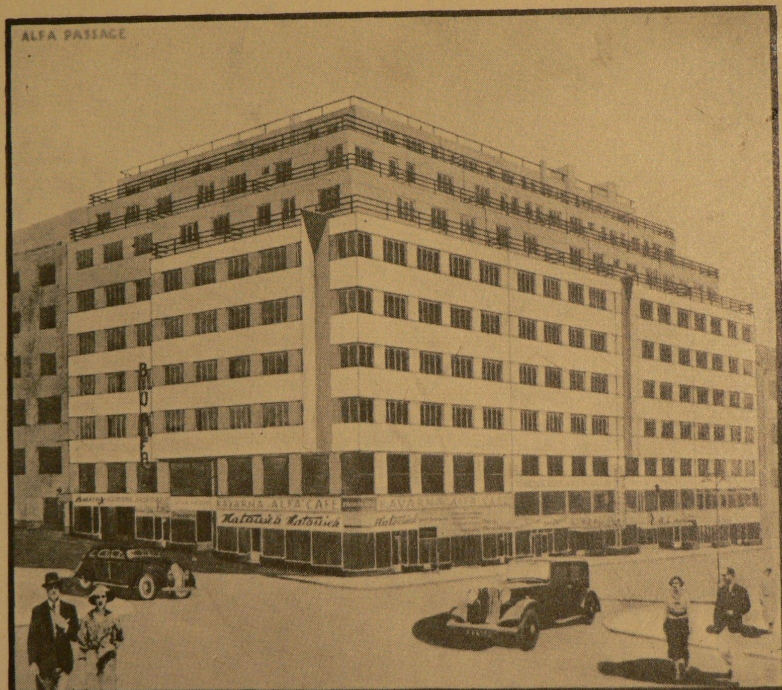
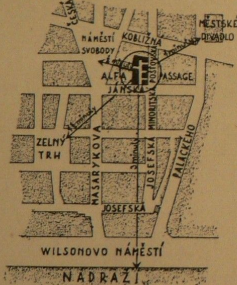
Je paradoxem, že s mnoha funkcionalistickými stavbami si dnes majitelé a investoři neví rady, přes to, že byly navrženy jako dokonale účelné a funkční. Zdá se, jakoby si dnešní roztěkaný člověk s tak bohatou porcí funkčnosti zkrátka nedokázal poradit.

Najmete-li byt
v obyt. a obch. domech
ALFA PASSAGE
BRNO, UL. JÁNSKÁ-POŠTOVSKÁ
bydlíte pohodlně

střed města
ústřed. topení
teplá voda
zdvíže
v domech:
biograf
kavárna
dancing
buffet

Informace:
Správa domu ALFA PASSAGE, TEL: 12390
STAVITEL FR. HRDINA
BRNO, ALFA PASSAGE, TELEF. 15562, 15563

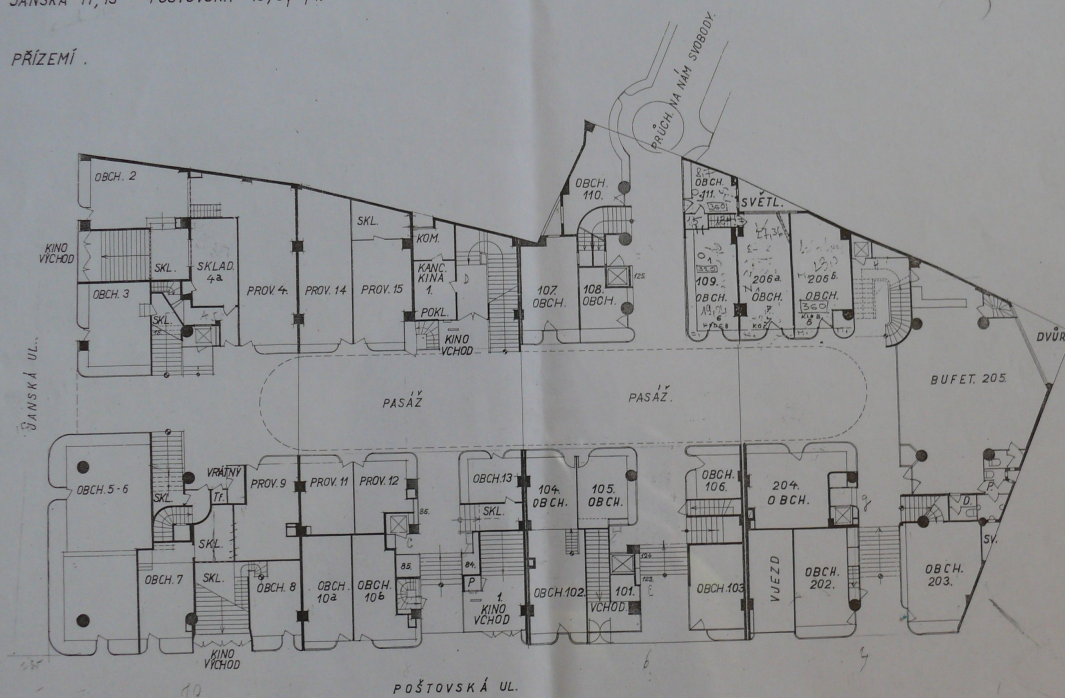

JANSKÁ 11, 13 - POŠTOVSKÁ 10, 8, 6, 4.

1 : 200.

3.

PŘÍZEMÍ.

BRNO V ČERVNU 1932.

Bibliografie

- CHATRŇÝ, Jindřich. O nové Brno: brněnská architektura, 1919-1939 : katalog. Brno: Muzeum města Brna, 2000
- [Denisa Kujelová, ALFA PASSAGE, Brno 2008](#)
- <http://www.bam.brno.cz/objekt/c083-palac-alfa?filter=code>